

KS. JÓZEF KRUKOWSKI

PODSTAWY WZAJEMNYCH STOSUNKÓW MIĘDZY STOLICĄ APOSTOLSKĄ I RODZINĄ NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Do charakterystycznych zjawisk życia współczesnego ogarniających swym zasięgiem całą kulę ziemską należy wzrost świadomości wszystkich ludzi o swej przynależności do jednej wspólnoty międzynarodowej. Jednym ze specyficznych tego przejawów jest ogromny rozwój organizacji międzynarodowych o zasięgu uniwersalnym lub tylko regionalnym, stawiających sobie zadania generalne lub specyficzne dotyczące dziedziny życia politycznego, gospodarczego, kulturalnego, humanitarnego itp., przyjmujących określone struktury organizacyjne i podejmujących między sobą współdziałanie. Kościół katolicki, będąc organizacją i wspólnotą religijną o zasięgu uniwersalnym, mającą wielki wkład w rozwój wspólnoty międzynarodowej w ubiegłych wiekach, wchodzi w relacje z tymi nowymi organizacjami przede wszystkim za pośrednictwem swej zwierzchniej władzy, jaką jest Stolica Apostolska. W konsekwencji przedmiot zainteresowań kościelnego prawa publicznego podlega ewolucji, obejmując swym zasięgiem nie tylko te relacje, jakie zachodzą między Kościołem i państwem, ale również między Kościołem — reprezentowanym przez Stolicę Apostolską w stosunkach międzynarodowych — a różnego rodzaju organizacjami międzynarodowymi. Na szczególną uwagę w tej dziedzinie zasługują stosunki zachodzące między Stolicą Apostolską a Organizacją Narodów Zjednoczonych i jej wyspecjalizowanymi organizacjami i agendami, które razem tworzą wielką rodzinę Narodów Zjednoczonych.

Całokształt wzajemnych stosunków, jakie istnieją między Stolicą Apostolską a organizacjami międzynarodowymi, należy do zagadnień bardzo złożonych i rozległych. Wyczerpujące ich ujęcie przekracza granice niniejszego artykułu. W niniejszym rozważaniu zostanie zwrócona uwaga przede wszystkim na te przesłanki, które wskazują na możliwości współdziałania między tymi organizacjami i Stolicą Apostolską oraz na główne kierunki rozwoju tych stosunków, które zarysowały się w wyniku do-

tychczasowych doświadczeń w tej dziedzinie. Problematyka ta obejmuje dwie grupy zagadnień, mających charakter komplementarny. Do pierwszej grupy tych zagadnień należy samo pojęcie wspólnoty międzynarodowej oraz organizacji międzynarodowych, wśród których czołową pozycję zajmuje ONZ. Druga grupa zagadnień dotyczy przynależności Stolicy Apostolskiej do wspólnoty międzynarodowej oraz do różnych organizacji międzynarodowych i agend międzynarodowych, które razem tworzą rodzinę Narodów Zjednoczonych.

I. WSPÓLNOTA MIĘDZYNARODOWA I ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1. Wspólnota międzynarodowa

W nauce prawa międzynarodowego zazwyczaj używa się zamiennie nazwy „wspólnota międzynarodowa” i „społeczność międzynarodowa”¹. Przy tym używa się tych nazw w znaczeniu węższym i szerszym. W węższym znaczeniu przez wspólnotę międzynarodową rozumie się ogół suwerennych państw utrzymujących wzajemne stosunki, regulowane przez prawo międzynarodowe. W szerszym znaczeniu wspólnota międzynarodowa obejmuje nie tylko państwa, ale również inne byty społeczne mające podmiotowość międzynarodową, których uprawnienia i obowiązki są określone przez prawo międzynarodowe. W tym sensie należą do tej wspólnoty także wszystkie ludy i narody, nie mające jeszcze pełnej suwerenności politycznej oraz organizacje międzynarodowe. Jej racją jest wspólny cel, jakim jest dobro wspólne uniwersalne, zwane też dobrem wspólnym narodów.

O pojęciu społeczności międzynarodowej można mówić ujmując w różnych aspektach: historycznym, socjologicznym, filozoficznym i prawnym. Przeważają jednak ujęcia prawne. Zachodzi niebezpieczeństwo pomieszania pojęcia „wspólnota międzynarodowa” z pojęciem „organizacja

¹ Por. Mario. *La comunità internazionale e il diritto*, Padova 1950; Leclercq. *La Communauté internationale d'après le droit naturel*, Pol, 2:1950 s. 152 - 159; Matui. *Il problema giuridico della comunità internazionale* Milano 1956; Cereda. *De communitatis gentium structura et munere*. „Periodica” 53:1964 91 - 123. W polskiej literaturze prawniczej używa się terminu „społeczność międzynarodowa” (Por. A. Klafkowski. *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa 1979 s. 7 - 17); R. Bierzanek, *Podstawowe zagadnienia stosunków międzynarodowych i prawa międzynarodowego*. W: *Prawo międzynarodowe i stosunki międzynarodowe*. Pod red. R. Bierzanka, J. Jakubowskiego, J. Symonidesa. Warszawa 1980 s. 10 - 15. Bierzanek używa terminu „wspólnota międzynarodowa” na oznaczenie międzynarodowych organizacji regionalnych, gospodarczych lub ideologicznych i politycznych (np. wspólnota państw socjalistycznych).

międzynarodowa". Aby tego niebezpieczeństwa uniknąć, należy zwrócić uwagę na znacznie odmienną podstawę prawną tych bytów. Otóż podstawa normatywna wspólnoty międzynarodowej leży w prawie naturalnym. Natomiast organizacje międzynarodowe mają swoje oparcie w prawie pozytywnym.

W doktrynie prawa międzynarodowego dyskutuje się o cechach społeczności międzynarodowej. Przyjmuje się założenie, iż społeczność tę cechuje uniwersalność i równość jej członków.

Doktryna nie jest zgodna w wyjaśnianiu uniwersalności wspólnoty międzynarodowej. Podczas gdy jedni zakładają uniwersalność absolutną, matematyczną, materialną, ilościową, inni przyjmują tylko uniwersalność formalną, jakościową. Według pierwszej hipotezy wszystkie byty prawa międzynarodowego publicznego, bez żadnego wyjątku, należą do wspólnoty międzynarodowej. Każdy byt prawa międzynarodowego publicznego może więc być czynnym członkiem koncertu Narodów. Natomiast według drugiej hipotezy do wspólnoty międzynarodowej nie mogą należeć takie byty prawa międzynarodowego publicznego, które z racji przyjmowanych założeń ideologicznych lub filozoficznych są w sprzeczności z wymogami dobra wspólnego. W tym wypadku dany byt prawa międzynarodowego wchodziłby w kolizję z prawem naturalnym; brakowałoby mu tytułu prawnego koniecznego, decydującego o przynależności do wspólnoty międzynarodowej². Wydaje się, że ta druga hipoteza jest słuszniejsza.

Drugą cechą charakterystyczną dla wspólnoty międzynarodowej jest zasada równości wszystkich jej członków. Pozornie może się wydawać, że zasada ta stoi w sprzeczności z faktami życia międzynarodowego, w którym jedne państwa odgrywają większą rolę pod względem politycznym, gospodarczym itp. aniżeli inne. Należy więc wyjaśnić, że równość w prawie międzynarodowym oznacza przede wszystkim równość wobec prawa w ogóle³. Jak stwierdza Jan XXIII, w stosunkach między członkami wspólnoty międzynarodowej należy w pełni przestrzegać zasad równości wszystkich narodów i państw, gdyż „społeczności cywilne niczym się między sobą nie różnią pod względem swej godności wpływającej z natury”⁴. Jest to więc zasada równości wszystkich członków wspólnoty międzynarodowej pod względem praw i obowiązków wynikających z ich godności naturalnej. Ta zasada równości podstawowej nie eliminuje różnic akcydentalnych, jakie istnieją między państwami i naro-

² J. Castaño. *Puede la Iglesia formar parte de la ONU*. W: *La Chiesa dopo il Concilio. Atti del Congresso Internazionale di diritto canonico*. Roma 14-19 gennaio 1970 T. 1. Milano 1972. II, 1 s. 299; Cereceda, jw., s. 120.

³ Bierzanek, jw., s. 12.

⁴ *Pacem in terris* nr 86-90 (wyd. w tłum. pol. Paris 1965).

dami bądź z racji tradycji kulturalnych, bądź stopnia rozwoju gospodarczego lub politycznego, naukowego itp. Te różnice przypadłościowe nie mogą jednak przeważać nad równością fundamentalną. Stąd ani przewaga ekonomiczna lub militarna, ani różnice rasowe, religijne lub ideologiczne nie mogą być pretekstem do dominacji lub naruszania podstawowych praw jednego z państw lub narodów przez inne. Na wszystkich członkach wspólnoty międzynarodowej ciąży obowiązek wnoszenia wkładu do wspólnego dobra uniwersalnego oraz wspomagania innych w dążeniu do ich pełnego rozwoju. Przeto na tych członkach wspólnoty międzynarodowej, które osiągnęły wyższy stopień rozwoju w jakiejś dziedzinie, np. gospodarczej lub kulturalnej, ciąży obowiązek służenia tym, które są na drodze rozwoju.

Wspólnotę międzynarodową charakteryzuje stosunkowo mały stopień zorganizowania. Nie ma w niej, w przeciwieństwie do społeczności państwowej, uformowanych na sposób stały organów władzy ani ustawodawczej, ani wykonawczej, ani sądowniczej. Istnieje natomiast naturalna potrzeba ustanowienia takiej właśnie władzy międzynarodowej dla kierowania rozwojem dobra wspólnego, potrzeba nadania jej odpowiednich form i skutecznych środków działania⁵. Na drodze do ustanowienia takiej władzy przeszkodą jest obawa poszczególnych państw przed ewentualną utratą swej suwerenności, podział współczesnego świata na przeciwstawne bloki polityczne, ideologiczne, gospodarcze i militarne itp.

2. Organizacja Narodów Zjednoczonych

Od uniwersalnej wspólnoty międzynarodowej należy odróżnić organizacje międzynarodowe. Jakkolwiek są one pewną konkretyzacją i formalizacją naturalnego dążenia ludzi do wspólnego dobra, to jednak mają inną podstawę działania i znacznie węższe zadania aniżeli wspólnota międzynarodowa. Przez organizacje międzynarodowe — jak stwierdza R. Bierzanek — rozumie się „zrzeszenia bądź to państw, bądź też innych osób prawnych (najczęściej krajowych związków lub stowarzyszeń) lub osób fizycznych z różnych krajów, powołanych do życia dla realizowania zadań określonych w statucie”⁶. Istnieje dziś wiele organizacji międzynarodowych. Ze względów prawno-politycznych najczęściej dzieli się je na organizacje rządowe (Governmental Organizations — w skrócie GO) i organizacje pozarządowe (Non-Governmental Organizations — w skrócie NGO). Członkami organizacji rządowych są państwa, reprezentowane w tych organizacjach przez rządy lub pełnomocników rządowych. Powołanie do życia organizacji tej kategorii następuje w dro-

⁵ Tamże nr 132 - 138.

⁶ Bierzanek, jw., s. 286.

dze zawarcia umowy międzynarodowej. Członkami organizacji pozarządowych są osoby prawne lub fizyczne znajdujące się w różnych państwach. Niekiedy mają one charakter federacji stowarzyszeń działających w różnych państwach. Pod względem formalnym organizacje te mogą być założone przez swoich członków niekoniecznie w drodze umowy międzynarodowej. Organizacjami międzynarodowymi pozarządowymi mogą być również kościoły i związki religijne.

Wśród organizacji międzynarodowych rządowych czołową pozycję — ze względu na swe stosunkowo najbardziej uniwersalne zadania — zajmuje ONZ. Wcześniejszą od niej organizacją o takich zadaniach była Liga Narodów (1919-1946). Głównym jej zadaniem miało być stworzenie gwarancji prawnomiędzynarodowych, które by zapobiegły rozwiązywaniu konfliktów międzypaństwowych na drodze wojny⁷. Miała ona jednak ograniczony zasięg oddziaływania i nie spełniała nadziei pokładanych w niej przez jej założycieli. Po II wojnie światowej do pełnienia takich zadań uniwersalnych została powołana nowa organizacja pod nazwą ONZ. Za datę jej powstania przyjmuje się datę podpisania wielostronnej umowy międzynarodowej, zwanej Kartą Narodów Zjednoczonych, w San Francisco 26 czerwca 1945 r.⁸ Zwróćmy uwagę na istotne elementy tej organizacji, a mianowicie, na zasady jej działania, organy, zadania i warunki przynależności do niej.

a) Podstawą działania ONZ jest Karta NZ oraz całość norm prawa międzynarodowego. Karta określa m.in. zasady, jakie mają być przestrzegane przez państwa członkowskie i współpracujące z ONZ, aby organizacja ta mogła osiągnąć właściwe jej cele.

We wstępie Karta NZ proklamuje ogólną zasadę tolerancyjnego postępowania we wzajemnych stosunkach członków. Zapewne idzie tu o zachowanie tolerancji przez państwa należące do odmiennych ugrupowań lub bloków. Art. 2 Karty określa następujące zasady:

- zasada suwerennej równości wszystkich członków;
- zasada przestrzegania zobowiązań wynikających z Karty;
- zasada załatwiania wszystkich sporów międzynarodowych wyłącznie pokojowymi środkami;
- zasada bezwzględnego zakazu uciekania się w stosunkach międzynarodowych do groźenia siłą lub użyciem jej w jakikolwiek sposób niezgodny z celami ONZ;
- zasada bezpieczeństwa zbiorowego: „Wszyscy członkowie Organizacji — stwierdza art. 2 pkt 5 — okażą jej wszelką pomoc w każdej akcji podjętej zgodnie z niniejszą Kartą i powstrzymają się od udzielenia po-

⁷ K l a f k o w s k i, jw. s. 354 - 358.

⁸ Data uprawomocnienia tej umowy przypada na 24 października 1945 r. (Urzędowy przekład polski Karty NZ: Dz.U. 1947 nr 23 poz. 90 i 91).

mocy jakimkolwiek państwu, przeciwko któremu Organizacja zastosowała środki prewencyjne lub środki przymusu". Zasada ta nakłada na członków w pewnej mierze rezygnację z neutralności w sporach międzynarodowych;

— zasada powszechności ONZ w dziedzinie utrzymania pokoju i bezpieczeństwa, obejmująca zarazem zaangażowanie ONZ w tym kierunku, aby również państwa nie należące do ONZ postępowały zgodnie z zasadami ONZ;

— zasada nieinterwencji w sprawy należące do kompetencji wewnętrznej państw członkowskich; z zasadą tą ściśle powiązana jest zasada samostanowienia narodów.

Karta NZ określa swój stosunek do innych umów międzynarodowych sprzecznych z nią (art. 103). Państwo-członek ONZ nie powinno zawierać umowy sprzecznej z Kartą, a w razie jej zawarcia pierwszeństwo mają zobowiązania wynikające z Karty NZ.

b) Organy ONZ dzielą się na główne i pomocnicze. Organami głównymi są następujące:

— Zgromadzenie Ogólne

— Rada Bezpieczeństwa

— Rada Gospodarcza i Społeczna

— Rada Powiernicza

— Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS)

— Sekretariat, w którym naczelną funkcję spełnia Sekretarz Generalny.

Karta NZ określa skład każdego z tych organów, jego uprawnienia, głosowania i procedurę. Każdy organ główny może powoływać organy specjalne, tzw. komisje, komitety itp.

c) Zadania ONZ zostały określone we wstępie w słowach: „My, Ludy Narodów Zjednoczonych, zdecydowane uchronić przyszłe pokolenia od klęsk wojny (...), przywrócić wiarę w podstawowe prawa człowieka, w godność i wartość człowieka, w równouprawnienie mężczyzn i kobiet, w równość narodów dużych i małych, stworzyć warunki umożliwiające utrzymanie sprawiedliwości i poszanowanie zobowiązań, wynikających z traktatów i innych źródeł prawa międzynarodowego, oraz popierać postęp społeczny i poprawę warunków życia w większej wolności”.

Art. 1 Karty NZ wymienia następujące cele ONZ:

— utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa;

— rozwój przyjaznych stosunków między narodami;

— rozwiązywanie w drodze współdziałania zagadnień międzynarodowych o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub humanitarnym;

— popieranie i ochrona praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich bez względu na rasę, płeć, język lub wyznanie;

— pełnienie roli ośrodka uzgadniania działalności międzynarodowej, zmierzającej do osiągnięcia tych celów.

d) Karta NZ wyróżnia dwa rodzaje członków: pierwotnych i nowych, nie czyniąc między nimi różnicy w zakresie ich uprawnień.

Pierwotnymi członkami Narodów Zjednoczonych — stwierdza art. 3 Karty — są państwa, które bądź uczestniczyły w Konferencji w San Francisco, bądź uprzednio podpisały Deklarację Narodów Zjednoczonych z dnia 1 stycznia 1942 r. oraz podpisały Kartę i ratyfikowały ją. Nowym członkiem ONZ — zgodnie z art. 4 pkt 1 — może zostać każde inne państwo, które: 1. miłuje pokój, 2. przyjmie zobowiązania zawarte w Kartce i 3. zdolne jest i pragnie zobowiązania te wykonywać.

Z postanowienia Karty wynika, że członkami ONZ mogą zostać tylko państwa. Nie wszystkie jednak państwa mogą i chcą należeć do ONZ. Grupie państw należących do ONZ Karta przyznaje pewne prawa oraz obciąża je konkretnymi obowiązkami. Wymogi te są podyktowane koniecznością realizacji celów ONZ, głównie w dziedzinie utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa (art. 11, pkt 2; art. 35 pkt 3; art. 32, art. 50 oraz 93 Karty NZ).

Państwa, które nie są członkami ONZ, mogą ustanowić swoich obserwatorów przy ONZ. Nie wszystkie państwa nieczłonkowskie ustanowiły swoich obserwatorów. Wyłania się zatem kwestia: czy każde państwo ma do tego prawo; jakie warunki musi ono spełnić, aby mogło ustanowić swego obserwatora? Karta NZ nie wypowiedza się na ten temat. Odpowiedzi na to pytanie dostarcza nam praktyka ONZ. Pierwszym spośród państw nieczłonkowskich, które ustanowiły swego obserwatora przy ONZ, była Szwajcaria, która, zgodnie z tradycją, chce zachować swój status międzynarodowy państwa permanentnie neutralnego. Z tego względu Szwajcaria ograniczyła się do ustanowienia przy ONZ swego obserwatora; najpierw — obserwatora ad hoc, a następnie — od 1948 r. — obserwatora stałego. Fakt ten ma — wobec braku w tej sprawie norm stanowionych — znaczenie precedensowe dla dalszej praktyki rozwojowej w tej dziedzinie. Odtąd wyróżnia się dwa rodzaje obserwatorów przy ONZ: obserwatorów ad hoc wysyłanych na poszczególne sesje i konferencje oraz obserwatorów stałych, mających swą siedzibę przy ONZ⁹.

Państwa członkowskie mają prawo uczestniczenia w pracach poszczególnych organów ONZ, zgodnie z postanowieniem Karty lub późniejszymi zmianami. Jednym z podstawowych uprawnień państw członkowskich jest prawo do głosowania. Natomiast status obserwatora regulowany jest inaczej. Mają oni prawo do uczestniczenia w sesjach ONZ — w obra-

⁹ P. Caheer. *Le droit diplomatique contemporain*. Geneve 1962, s. 419-421; G. Grabowska. *Obserwatorzy państw w poszczególnych organizacjach międzynarodowych*. Warszawa 1978 s. 68-73.

dach poszczególnych organów, ale bez prawa głosowania. Natomiast mają oni: prawo do zabierania głosu podczas posiedzeń plenarnych, w których uczestniczą; prawo do informacji, prawo do dostępu do siedziby organizacji itp. Nadto mają pewien zakres przywilejów dyplomatycznych¹⁰.

Obok ONZ istnieją organizacje międzynarodowe wyspecjalizowane, które odpowiadają kryteriom określonym w art. 57 Karty NZ i związane z ONZ specjalnymi układami przewidzianymi w art. 63 Karty. Organizacje te zwie się wyspecjalizowanymi, gdyż mają cele i zadania w ograniczonych dziedzinach stosunków międzynarodowych, oświaty, kultury, rolnictwa, zdrowia itp.¹¹. Stały Komitet przy Sekretariacie Generalnym ONZ zajmuje się koordynacją stosunków między ONZ, a organizacjami wyspecjalizowanymi, czuwa nad wykonywaniem tych umów i opracowuje wszystkie zagadnienia administracyjne wynikające z tej współpracy. Zarówno ONZ, jak i te organizacje wyspecjalizowane wywierają poważny wpływ na rozwój współpracy między państwami.

Nadto istnieją agencje specjalne ONZ cieszące się dużym stopniem

¹⁰ Grabowska, jw., s. 133 - 134.

¹¹ H. Okularczyk. *Członkostwo organizacji wyspecjalizowanych ONZ*. Warszawa 1970; A. Abraszewski. *Koordinacja działalności organizacji międzynarodowych w systemie Narodów Zjednoczonych*. Warszawa 1973.

Zakres kompetencji poszczególnych organizacji międzynarodowych jest określony przez statuty. Do systemu wyspecjalizowanych organizacji międzynarodowych należą:

- Międzynarodowa Organizacja Pracy (International Labour Organization — ILO),
- Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (Food and Agriculture Organization of the United Nations — FAO),
- Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization — UNESCO),
- Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (International Bank for Reconstruction and Development — IBRD),
- Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju (International Development Association — IDA),
- Międzynarodowe Towarzystwo Finansowe (International Finance Corporation IFC),
- Międzynarodowy Fundusz Walutowy (International Monetary Fund — IMF),
- Powszechny Związek Pocztowy (Universal Postal Union — UPU),
- Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny (International Telecommunication Union — ITU),
- Światowa Organizacja Zdrowia (World Health Organization — WHO),
- Światowa Organizacja Meteorologiczna — (World Meteorological Organization — WMO),
- Międzypaństwowa Morska Organizacja (Inter-governmental Maritime Consultative Organization — IMCO),
- Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization — WIPO).

autonomii, utworzone przez Zromadzenie Ogólne do zadań specjalnych: dobroczynnych, humanitarnych, oświatowych itp.¹²

Status prawny ONZ, jak to już zostało podkreślone, został uregulowany w Karcie NZ. Zgodnie z tą Kartą ONZ posiada zdolność do działania w sferze publicznego prawa międzynarodowego. Może zawierać umowy międzynarodowe z innymi bytami prawa międzynarodowego. Może również podejmować działalność w sferze prawa cywilnego. Przedmiotem dyskusji w doktrynie prawa jest kwestia, czy ONZ posiada podmiotowość w sferze publicznego prawa międzynarodowego. Niektórzy autorzy kwestionują posiadanie tej podmiotowości motywując to brakiem wyraźnego jej uznania w pozytywnym prawie międzynarodowym¹³. Należy jednak — zgodnie z orzeczeniem MTS z 1949 r. oraz opinią wielu autorów — stwierdzić, że ONZ taką osobowość posiada i de facto z niej korzysta.

Należy stwierdzić, że ONZ w ciągu swej dotychczasowej historii przejawiała bardzo ożywioną działalność w realizacji swoich zadań statutowych. Trudno byłoby jednak dokonać jej wyczerpującej oceny. Można tylko ogólnie zauważyć, że nie udało się jej w pełni zrealizować zadań określonych w Karcie NZ, a zwłaszcza „uchronić przyszłe pokolenie od klęsk wojny”. Niemniej z uznaniem należy podkreślić, że organy ONZ — a zwłaszcza Sekretarz Generalny — podejmowały wiele pokojowych inicjatyw zmierzających do zapobieżenia grożącym konfliktom międzynarodowym lub do rozwiązania zaistniałych, jakkolwiek nie wszystkie okazały się skuteczne. Zwłaszcza pozytywną rolę ONZ spełniła w dziedzinie spraw społecznych i ochrony podstawowych praw człowieka w płaszczyźnie normatywnej, m.in. przejawem tego było uchwalenie Paktów Praw Człowieka (1966).

¹² Do agencji specjalnych ONZ lub związanych z ONZ należą:

- Międzynarodowy Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom (United Nations Children's Fund — UNICEF),
- Urząd Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees — UNHCR),
- Agencja Narodów Zjednoczonych dla Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East) (UNRWA),
- Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (International Atomic Energy Agency — IAEA),
- Konferencja Narodów Zjednoczonych do Spraw Handlu i Rozwoju (United Nations Conference on Trade and Development — UNCTAD),
- Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Rozwoju Przemysłowego (United Nations Development Organization — UNIDO),
- Program Rozwoju Narodów Zjednoczonych (United Nations Development Programme — UNDP).

¹³ K l a f k o w s k i, jw., s. 362 - 363.

II. STOLICA APOSTOLSKA W RELACJI DO ONZ I RODZINY NZ

Po scharakteryzowaniu zagadnień dotyczących samej natury wspólnoty międzynarodowej i organizacji międzynarodowych, a szczególnie ONZ, należy z kolei rozpatrzyć stosunki, jakie łączą Stolicę Apostolską z tymi bytami międzynarodowymi. Na pierwszym miejscu nasuwa się potrzeba zwrócenia uwagi na podmiotowość Stolicy Apostolskiej w stosunkach międzynarodowych. Jest ona bowiem przesłanką jej zdolności do uczestniczenia w życiu całej wspólnoty międzynarodowej, jak również podejmowania przez nią współdziałania z różnymi organizacjami międzynarodowymi zarówno rządowymi, jak i pozarządowymi, a w szczególności z ONZ i wyspecjalizowanymi organizacjami międzynarodowymi i agendami tworzącymi rodzinę NZ.

1. *Podmiotowość Stolicy Apostolskiej w stosunkach międzynarodowych*

Stolica Apostolska uczestniczy w życiu wspólnoty międzynarodowej jako pełnoprawny podmiot. Szczególną cechą tej podmiotowości, odróżniającą ją od wszelkich innych bytów międzynarodowych, jest to, że wypływa ona z podwójnego źródła. Pierwszym źródłem tej podmiotowości jest organiczny związek Stolicy Apostolskiej z Kościołem katolickim. Drugim źródłem tej podmiotowości jest jej historyczny związek z Państwem Watykańskim. Dlatego mówi się w doktrynie o podwójnej podmiotowości Stolicy Apostolskiej w stosunkach międzynarodowych, względnie o podwójnym aspekcie tej samej osobowości¹⁴.

a) Podmiotowość Stolicy Apostolskiej wynikająca ze związku, jaki zachodzi między Stolicą Apostolską a Kościołem.

Stolica Apostolska jest bytem odrębnym od Kościoła katolickiego¹⁵, ale w swej działalności utożsamia się z Kościołem i jest jakby jego ucieleśnieniem. W stosunkach międzynarodowych Stolica Apostolska występuje jako personifikacja Kościoła.

Sam termin Stolica Apostolska (Sedes Apostolica lub Sancta Sedes) w prawie międzynarodowym jest pojmowany tak samo jak w prawie kanonicznym, a więc oznacza: osobę papieża, czyli najwyższy podmiot władzy w Kościele, oraz Kurię Rzymską, czyli zespół organów centralnej władzy kościelnej, którymi papież posługuje się w załatwianiu spraw Kościoła powszechnego (kan. 7 KPK).

Podmiotowość Stolicy Apostolskiej w stosunkach międzynarodowych

¹⁴ Castañó, jw. s. 304 - 305.

¹⁵ Kan. 100 KPK z 1917 r.

jest nierozdzielnie związana z suwerennością duchową Kościoła w swojej dziedzinie religijnej i moralnej¹⁶. Jest to suwerenność odmienna od suwerenności doczesnej, zwanej też terytorialną, jaką posiadają państwa.

To rozróżnienie podwójnej suwerenności: doczesnej i duchowej — i ich nosiciele ma swoje korzenie w Ewangelii. Charakterystyczny jest w tym względzie nakaz Chrystusa: „Oddajcie więc Cezarowi to, co jest Cezara, a Bogu to, co należy do Boga”¹⁷. W odróżnieniu od monizmu pogańskiego i ateistycznego chrześcijaństwo głosi dualizm porządków: doczesnego i duchowego oraz ich wzajemną autonomię. Interpretacja tego dualizmu w ciągu dziejów podlegała jednak znacznej ewolucji.

W średniowieczu ukształtowała się specyficzna wspólnota państw chrześcijańskich — *respublica christiana* — na której czele stały dwie suwerenne władze — suwerenna władza doczesna cesarza i suwerenna władza duchowa papieża. Wystąpiła też rywalizacja między nimi. Cesarze dążyli do hegemonii nad władzą duchową, a papieże nad władzą doczesną. Odpowiednikiem tych tendencji były przeciwstawne koncepcje teoretyczne, uzasadniające bądź cesaropapizm, bądź wyższość władzy duchowej nad doczesną (teoria bezpośredniej władzy Kościoła nad porządkiem doczesnym).

W epoce nowożytnej rozpadła się idea republiki chrześcijańskiej, a jej miejsce zajęła idea państwa suwerennego, a właściwie idea wielu państw suwerennych. W doktrynie politycznej powstała koncepcja państwa jako społeczności doskonałej. Kościół katolicki uczestniczy nadal w życiu międzynarodowym poprzez swego suwerena, jakim jest papież. W doktrynie teologiczno-prawnej zaś powstała koncepcja dwóch społeczności prawnie doskonałych w swojej dziedzinie: Kościoła w dziedzinie porządku duchowego, a państwa w dziedzinie porządku doczesnego. Kościół jest więc traktowany jako społeczność analogiczna do społeczności państwowej. Każda z tych społeczności odmiennej natury jest suwerenna w swojej dziedzinie. Doktryna teologiczna konstruuje teorię pośredniej władzy

¹⁶ H. W a g n o n. *La personnalité juridique du Saint-Siège en droit international*. „Annales de Droit et de Science politique” 14: 1954 s. 3 - 19; A. K l a f k o w s k i. *Prawo międzynarodowe a Stolica Apostolska*. „Życie i Myśl” 1963 nr 11 - 12 s. 3 - 22; tenże. *Stolica Apostolska a ONZ*. „Prawo Kanoniczne” 20: 1977 nr 1 - 2, s. 87 - 99; H. A n d r z e j c z a k. *Teoretyczne i praktyczne aspekty pozycji Stolicy Apostolskiej w publicznym prawie międzynarodowym* 14: 1967 z. 5 s. 117 - 145; I. C a r d i n a l e. *Le Saint-Siège et la diplomatie*. Tournai 1962 s. 44 - 47; tenże. *The Holy See and international order*. Gerrards Cross 1976 s. 82 - 92; F. R u s s o. *Le S. Siège e la Comunità internazionale* „Documentation catholique” 37: 1975 s. 317 - 318; A. C a s a r o l i. *La S. Sede e la comunità internazionale*. „L'Osservatore Romano” — 29 XII 1974; P. A. D' A v a c k. *Trattato di diritto canonico*. Milano 1980 s. 283 - 308.

¹⁷ Mk 12, 17.

Kościół nad porządkiem doczesnym¹⁸. Założenia te w praktyce były w dużej mierze źródłem podejrzliwości wobec Kościoła ze strony nowoczesnych państw.

W czasach współczesnych zakwestionowana została koncepcja analogicznego ujęcia Kościoła w relacji do państwa. Kościół różni się istotnie od państwa. Jest rzeczą oczywistą, że takie cechy charakterystyczne dla państwa, jak terytorium, zdolność do prowadzenia wojny, nie mogą być uważane za właściwości Kościoła. Zachowuje on jednak właściwą sobie suwerenność duchową — nie mającą granic terytorialnych — której celem jest ochrona wartości duchowych i moralnych w świecie. Dzięki tej właściwości występuje on jako partner w stosunku do suwerennych państw.

Zmiany, jakie nastąpiły w rzeczywistości społecznej, pociągnęły za sobą również rewizję doktryny Kościoła na temat stosunku między porządkiem duchowym i doczesnym. Znamiennym tego wyrazem jest soborowa deklaracja pełnej autonomii całego porządku doczesnego: „Wszystko to, co składa się na porządek spraw doczesnych [...] instytucje polityczne, stosunki międzynarodowe [...] rozwój ich i postęp, stanowi nie tylko pomoce dla osiągnięcia przez człowieka celu ostatecznego, ale posiada też własną, wszczepioną im przez Boga wartość, czy to wzięte same w sobie, czy jako części całego porządku doczesnego”¹⁹. Jednocześnie Kościół dostrzega obowiązek uznania ze swej strony tej autonomii, jaka z natury rzeczy przysługuje całemu porządkowi doczesnemu: „Jeśli przez autonomię rzeczy ziemskich rozumiemy to, że rzeczy stworzone i społeczności ludzkie cieszą się własnymi prawami i wartościami, które człowiek ma stopniowo poznawać, przyjmować i porządkować, to tak rozumianej autonomii należy domagać się”²⁰. Wspólnota polityczna, czyli państwo, jest częścią porządku doczesnego. Znaczy to, że partycypuje ona w jego autonomii. W konsekwencji Sobór proklamuje również zasadę wzajemnej autonomii Kościoła i wspólnoty politycznej: „Wspólnota polityczna i Kościół są w swoich dziedzinach od siebie niezależne i autonomiczne. Obydwie jednak wspólnoty, choć z różnego tytułu służą powołaniu jednostkowemu i społecznemu tych samych ludzi”²¹. Autonomia ta obejmuje swoim zasięgiem również wspólnotę międzynarodową oraz organizacje międzynarodowe.

Sobór Watykański II nie nawiązuje do przedsoborowej koncepcji

¹⁸ T. Bertone. *Il rapporto giuridico tra Chiesa e comunità politica*. W: *Il Diritto nel mistero della Chiesa* T. 4, Roma 1980 s. 374 - 378.

¹⁹ *Apostolicam actuositatem* nr 7 (Sobór Watykański II. *Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań 1968 s. 591 - 592).

²⁰ *Gaudium et spes* nr 36.

²¹ *Gaudium et spes* nr 76.

dwóch społeczności prawnie doskonałych, za jakie uważano Kościół i państwo, ani też nie kreśli wzajemnych relacji między nimi opierając się na kryterium wyższości celu duchowego nad celem doczesnym. Ale jako wspólny punkt odniesienia Kościoła i wszystkich innych wspólnot ludzkich wskazuje dobro wspólne osoby ludzkiej, obejmujące swym zasięgiem całą wspólnotę ludzką. Jeżeli weźmiemy pod uwagę wspomniany wyżej atrybut suwerenności duchowej przysługującej społeczności kościelnej oraz właściwy charakter misji Kościoła wobec ludzkości, to należy stwierdzić, że uczestnictwo Kościoła we wspólnocie międzynarodowej jest całkowicie odmienne aniżeli wspólnot politycznych.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę uniwersalny charakter Kościoła oraz jego religijno-moralny cel, to należy stwierdzić, że nie należy go porównywać ze społecznością polityczną, ale z organizacją międzynarodową typu pozarządowego²². W ostatnich latach organizacji międzynarodowych typu pozarządowego przybywa coraz więcej. Kościół nie jest więc jedyną organizacją międzynarodową pozarządową. Jednakże od wszelkich innych organizacji tego typu wyróżnia się tym, że posiada atrybut suwerenności duchowej. Jest to więc jedyna organizacja międzynarodowa pozarządowa, mająca zadania służebne wobec ludzkości w dziedzinie religijnej i moralnej, wyposażona w podmiotowość publicznoprawną. Posiada on właściwą swej naturze zdolność prawną i zdolność do działań prawnych w sferze międzynarodowego prawa publicznego. Korzystając z tej zdolności, może być uczestnikiem stosunków międzynarodowych, może być partnerem w rokowaniach z państwami i organizacjami międzynarodowymi, może zawierać umowy międzynarodowe dwustronne i wielostronne itp. Działalność taką ze strony Kościoła prowadzi organ zwierzchni, reprezentujący suwerenność duchową, jakim jest Stolica Apostolska, na zasadzie partnerstwa z innymi podmiotami publicznego prawa międzynarodowego²³.

---

²² Na taką analogię wskazuje H. Andrzejczak (jw. s. 120 - 122).

²³ H. F. K o e c k. *Die voelkerrechtliche Stellung des Heiligen Stuhl*. Berlin 1975; Cardinale. *The Holy See and international Order*, s. 83 - 85. Podmiotowość Stolicy Apostolskiej w sferze prawa międzynarodowego publicznego, jako głowy Kościoła katolickiego, nie podlega dyskusji. Niektórzy autorzy uważają, że Kościół katolicki jest odrębnym podmiotem prawa międzynarodowego, aniżeli Stolica Apostolska. I. Cardinale uważa, że rozwój prawa międzynarodowego pójdzie w kierunku wyraźniejszego rozróżnienia Kościoła i Stolicy Apostolskiej jako dwóch odrębnych podmiotów publiczno-prawnych. Należy jednak stwierdzić, że Kościół katolicki uczestniczyć może w życiu międzynarodowym jedynie przez swój organ zwierzchni, jakim jest Stolica Apostolska. Dlatego rozróżnianie Kościoła i Stolicy Apostolskiej jako dwóch odrębnych podmiotów w sferze międzynarodowej jest raczej zabiegiem sztucznym.

b) Pozycja Państwa-Miasta Watykańskiego w stosunkach międzynarodowych.

Drugi motyw przynależności Stolicy Apostolskiej do wspólnoty międzynarodowej wynika z jej historycznego związku z Państwem Papieskim (754r.-1870r.) a następnie z Państwem-Miastem Watykańskim (od 1929 r.). Z racji posiadania własnego państwa Stolica Apostolska jest wyposażona również w atrybut suwerenności doczesnej.

Suwerenność doczesna papieży jest nierozdzielnie związana z historią Europy. Od nadania przez króla Franków Pepina na własność terytorium w środkowej Italii papieżowi Stefanowi II w 754 r. do zajęcia Rzymu przez Włochy w 1870 r. papieże sprawowali nie tylko władzę duchową nad całym Kościołem katolickim, ale również władzę doczesną nad własnym państwem. W tym właśnie okresie powstało rozróżnienie między suwerennością Stolicy Apostolskiej jako głowy Kościoła, zwane suwerennością duchową, a suwerennością doczesną przysługującą jej jednocześnie z racji sprawowania wyłącznej władzy politycznej nad określonym terytorium. W okresie między 1870 r. a 1929 r. istniał konflikt między Stolicą Apostolską a państwem włoskim, zwany „kwestią rzymską” (*questione Romana*). W tym okresie papieże byli pozbawieni suwerenności doczesnej. W stosunkach międzynarodowych Stolica Apostolska uczestniczyła jednak z racji przysługującej jej suwerenności duchowej. Kwestia rzymska została rozwiązana dopiero przez podpisanie dwustronnej umowy między rządem włoskim i Stolicą Apostolską, zwanej Traktatem Laterańskim, 11 lutego 1929 r. Na mocy tego traktatu został utworzony nowy byt suwerenny, zwany Stato della Città del Vaticano (SCV), który mimo minimalnych proporcji terytorialnych, sprawił, że Stolica Apostolska odzyskała suwerenność doczesną²⁴. Państwo to jest państwem nietypowym. Racją utworzenia tego państwa nie było samostanowienie ludności znajdującej się na terytorium Watykanu w celu zabezpieczenia dobrobytu jego obywateli. Państwo to ma charakter służebny wobec Kościoła. Zostało ono utworzone w tym celu, aby zabezpieczyć absolutną wolność i niezależność Stolicy Apostolskiej w zarządzaniu Kościołem we Włoszech i na całym świecie. Inaczej mówiąc, Państwo-Miasto Watykańskie nie ma celów autonomicznych, ale ma cele służebne wobec organizacji religijnej o zasięgu uniwersalnym. Zostało to jasno podkreślone w preambule i w art. 26 Traktatu Laterańskiego²⁵.

²⁴ T. Silnicki. *Państwo kościelne — państwo watykańskie*. „Życie i Myśl” 13: 1963 nr 7-8 s. 113-123; M. Żywczyński. *Kościół i państwo we Włoszech w ciągu ostatnich stu lat. Uwagi na marginesie książki Jemolo*. „Życie i Myśl” 2: 1954 nr 1 s. 71-85; D’Avack, jw. s. 311-334, szczególnie s. 330.

²⁵ *Trattato tra la Santa Sede e l’Italia z 11 II 1929*, art. 26: „La Santa Sede ritiene che con gli accordi, i quali sono oggi sottoscritti, Le viene assicurato ade-

Państwo-Miasto Watykańskie we wspólnocie międzynarodowej przedstawia się jako unikalny egzemplarz. Jest to państwo oparte na systemie monarchicznym, na czele którego stoi suwerenny władca papież, skupiający w sobie pełnię władzy prawodawczej, wykonawczej i sędowniczej. Układy Laterańskie oraz specjalne ustawy konstytucyjne (promulgowane 7 czerwca 1929 r.) określają bliżej strukturę organizacyjną tego państwa i jego relacje z Włochami²⁶.

Posiadanie przez Stolicę Apostolską własnego państwa, a w związku z tym własnej suwerenności doczesnej, ma poważne konsekwencje w stosunkach międzynarodowych. A przede wszystkim jest ono widzialnym znakiem niezależności Stolicy Apostolskiej w pełnieniu swej misji w świecie w stopniu niezależnym od każdego innego suwerena na tym świecie. Niektórzy prawnicy uważają, że Państwo Watykańskie nie jest Kościołowi konieczne ani potrzebne; sugerując, że wystarczyłoby, aby traktaty pokojowe zagwarantowały papieżowi swobodę działania²⁷. Należy jednak stwierdzić, że takie państwo jest Kościołowi moralnie potrzebne dla wykonywania swojej misji w pełnej wolności i niezależności. Jan Paweł II zaznaczył to w swoim przemówieniu wygłoszonym na XXXIV sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ 2 października 1979 r.: „[...] Suwerenność ta (doczesna), określona pod względem terytorialnym przez małe Państwo Watykańskie, jest uzasadniona wymogiem, aby Papiestwo mogło wypełniać swoją misję w pełnej wolności i aby mogło pertraktować z każdym ewentualnym rozmówcą, Rządem czy Organizacją międzynarodową, bez uzależnienia od innych Zwierzchności”²⁸.

2. Zainteresowanie Stolicy Apostolskiej ONZ i jej wyspecjalizowanymi organizacjami i agendami

Stolica Apostolska nie stoi z boku tego procesu cywilizacyjnego, jakim jest powstawanie i rozwój organizacji międzynarodowych, mającego fundamentalne znaczenie dla wspólnego dobra społeczności międzynarodowej, jednoczącego narody i państwa na drodze porozumienia i współ-

---

quatemente quando Le occorre per provvedere con la dovuta libertà ed indipendenza al governo pastorale della Diocesi di Roma e della Chiesa Cattolica in Italia e nel mondo [...] Alla sua volta l'Italia riconosce lo Stato della Città del Vaticano sotto la sovranità del Sommo Pontefice” (AAS 21: 1929 s. 209 - 221). Cardinale. *The Holy See* s. 99 - 128.

²⁶ AAS 21: 1929; Cardinale. *The Holy See* s. 341 - 370 (— układy konstytucyjne Państwa Watykańskiego w tłum. ang.).

²⁷ Silnicki, jw. s. 125.

²⁸ Przemówienie Jana Pawła II na XXXIV sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ 2 X 1979 r. tłum. pol. Typis Polyglottis Vaticanis 1979 s. 3.

pracy. Wykazuje ona żywe zainteresowanie ich działalnością oraz uczestniczy w ich pracach w różnej formie. Stosownie do natury i zadań tych organizacji, Stolica Apostolska występuje wobec nich bądź jako zwierzchni organ Kościoła katolickiego, bądź jako reprezentacja Państwa-Miasta Watykańskiego. Szczególną wagę przywiązuje do współpracy z ONZ, jako najwyższym forum we współczesnym życiu międzynarodowym.

a) Stolica Apostolska od dawna wykazywała potrzebę utworzenia takiej organizacji międzynarodowej, która by służyła zachowaniu pokoju między narodami i rozwojowi wspólnego dobra na drodze współpracy wszystkich państw i narodów. Benedykt XV wzywał do ustanowienia takiej organizacji jeszcze pod koniec I wojny światowej i zaraz po jej zakończeniu. Jednakże Stolica Apostolska zachowała rezerwę wobec Ligi Narodów. Niemcy początkowo proponowały członkostwo Stolicy Apostolskiej w Lidze Narodów, ale Włochy były temu stanowczo przeciwne z obawy przed ewentualną rewindykacją Państwa Papieskiego. Benedykt XV odmówił uznania Ligi, gdyż — jego zdaniem — brakowało jej koniecznych gwarancji mogących zabezpieczyć pokój w świecie. Zastrzeżenia papieża nie były bezpodstawne, jeżeli uwzględni się fakt, iż należące do niej państwa miały raczej cele kolonialne aniżeli prawdziwie pokojowe²⁹. Pius XI również zachował rezerwę wobec Ligi ze względu na protestanckie tradycje Genewy, gdzie miała ona swoją siedzibę, jak i całkowicie doczesne cele, które — jego zdaniem — leżą poza zasięgiem kompetencji Kościoła.

Inaczej przedstawia się sprawa poparcia Stolicy Apostolskiej dla ONZ. Była ona bardzo zainteresowana tą organizacją od początku jej istnienia³⁰. Wszyscy kolejni papieże po II wojnie światowej wykazują nie tylko zainteresowanie, ale także zaangażowanie się praktyczne w kierunku nadania tej organizacji międzynarodowej charakteru możliwie najbardziej demokratycznego, gwarantującego przestrzeganie zasady suwerenności i równości wszystkich państw, organizacji budującej pokój i solidarność między narodami.

Szczególnie mocne poparcie dla tej organizacji wyraził Jan XXIII w swej encyklice *Pacem in terris* (11 IV 1963) słowami:

„Pragniemy więc gorąco, aby Organizacja Narodów Zjednoczonych umiała coraz lepiej przystosować swą strukturę i posiadane środki do wielkości swych zaszczytnych zadań. Oby jak najszybciej nadszedł czas, kiedy ta organizacja będzie w stanie bronić skutecznie praw ludzkiej

---

²⁹ Cardinale. *The Holy See* s. 230 - 231.

³⁰ Dokładną dokumentację dotyczącą zaangażowania Stolicy Apostolskiej w ONZ przedstawia H. F. Koeck (jw. s. 698 - 719).

osoby, które — wypływając bezpośrednio z godności osoby człowieka — są powszechne, nienaruszalne i niezmiennie”³¹.

Paweł VI pełne poparcie dla ONZ wyraził w encyklice *Populorum progressio* 26 III 1967 oraz w orędziu wygłoszonym do Zgromadzenia Ogólnego ONZ podczas wizyty w Nowym Jorku 4 października 1965 r., stwierdzając tam m.in.: „[...] Istniejcie i pracujcie po to, by łączyć narody, by zespałać państwa; użyjmy wyrażenia: by wiązać jednych z drugimi. Wy jesteście stowarzyszeniem. Jesteście pomostem między narodami. Jesteście siatką nawiązujących się między państwami stosunków. Bylibyśmy skłonni powiedzieć, że to, co stanowi charakterystyczną cechę waszej organizacji stanowi też pewnego rodzaju odbicie w porządku doczesnym tego, czym nasz Kościół Katolicki pragnie być w porządku duchowym, to znaczy — jednym i powszechnym”³². Paweł VI wskazał więc, że ONZ i Kościół katolicki są dwiema organizacjami uniwersalnymi, które winny się wzajemnie uzupełniać we wspólnocie międzynarodowej.

Stolica Apostolska występuje wobec ONZ jako uniwersalna organizacja religijna, której zadania są zbieżne a ściślej mówiąc, uzupełniające się — z celami, jakim służy ONZ. Daje temu wyraz Jan Paweł II wielokrotnie w swoich wystąpieniach publicznych, a szczególnie w przemówieniu do Zgromadzenia Ogólnego ONZ wygłoszonym podczas swej wizyty w Nowym Jorku 2 października 1979 stwierdzając m.in.: „[...] Ta ufność i przekonanie Stolicy Apostolskiej nie wynika z motywów natury li tylko formalnych. Nie wynika też z żadnych bezpośrednich racji politycznych — ale wynika nade wszystko z misji Kościoła rzymskokatolickiego, która jak wiadomo, jest natury religijno-moralnej. Kościół jako uniwersalna wspólnota, skupiająca w sobie wyznawców przynależnych do wszystkich prawie krajów i kontynentów, narodów, ludów, ras, języków i kultur, jest z racji tej właśnie swojej natury i tego posłannictwa głęboko i szczerze zainteresowany w istnieniu oraz działalności Organizacji, która — jak wnosimy z samej jej nazwy — jednoczy i zespała narody i państwa. Jednoczy i zespała — a nie dzieli i przeciwstawia. Szuka dróg porozumienia i pokojowej współpracy oraz za pomocą wszelkich dostępnych środków i możliwych metod stara się wykluczyć wojnę, rozbiecie i wzajemne zniszczenie w tej wielkiej rodzinie, jaką stanowi współczesna ludzkość”³³.

b) Problemem, który był przedmiotem dyskusji zarówno w płaszczyż-

³¹ *Pacem in terris* nr 145. (wyd. w tłum. pol. Société d'Éditions Internationales. Paris 1963 s. 78).

³² AAS 57: 1965 s. 882 - 884 (tłum. pol. w „Chrześcijanin w świecie” 2: 1970 nr 5 s. 25 - 30).

³³ Przemówienie Jana Pawła II na XXXIV sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ s. 4.

nie teoretycznej, jak i praktycznej, jest sprawa przynależności Stolicy Apostolskiej do ONZ.

W nauce prawa międzynarodowego zostało postawione pytanie: czy Stolica Apostolska może być członkiem ONZ? W odpowiedzi na to pytanie pojawiły się dwie przeciwstawne opinie — negatywna i pozytywna.

Według jednego z wyrazicieli opinii negatywnej Stolica Apostolska nie może zostać członkiem Narodów Zjednoczonych, ponieważ — zgodnie z art. 4 Karty NZ — możliwość przyjęcia do ONZ w charakterze członka istnieje tylko dla państw. Samo zaś Państwo Watykańskie, nad którym Stolica Apostolska sprawuje suwerenną władzę, nie może być przyjęte do ONZ ze względu na swoją małość, podobnie jak suwerenne Księstwo Lichtenstein nie zostało przyjęte do Ligi Narodów. Niemniej Stolica Apostolska może być dopuszczona do pewnych działań podejmowanych przez ONZ na tej zasadzie, na jakiej jeszcze w okresie międzywojennym delegaci papiescy uczestniczyli w posiedzeniach Ligi Narodów dotyczących reformy kalendarza, mimo że Stolica Apostolska nie była członkiem Ligi. Natomiast nie ma przeszkód, aby Stolica Apostolska uczestniczyła w życiu wspólnoty międzynarodowej, np. może być mediatorem lub arbitrem w sporach międzynarodowych; może być zapraszana na Konferencje Międzynarodowe³⁴.

Zdaniem wyrazicieli drugiej opinii, nie ma wystarczających argumentów przemawiających przeciwko przynależności Stolicy Apostolskiej do ONZ, a raczej są argumenty przemawiające za jej przynależnością i ustanowieniem stałych stosunków dyplomatycznych między Stolicą Apostolską i organami ONZ. Za przynależnością Stolicy Apostolskiej do ONZ wymienia się następujące argumenty:

— Stolica Apostolska i ONZ są powszechnie uznanymi podmiotami publicznego prawa międzynarodowego. Obydwie organizacje wykonują prawo legacji;

— Ustalając w pełni rozwinięte stosunki dyplomatyczne między Stolicą Apostolską i ONZ należy przyznać Stolicy Apostolskiej pewne egzempcje od takich zobowiązań, które są niemożliwe do pogodzenia z jej naturą i celami;

— ONZ powinna tak zabezpieczyć swą swobodę działania i autonomię, aby Stolica Apostolska nie ograniczała jej swobody, aby interwencje Stolicy Apostolskiej były ograniczone do takich wypadków, i dotyczyły takich tylko spraw, w których zostanie to uznane za konieczne;

— Skoro ci sami ludzie przynależący do Kościoła, nad którymi Stolica Apostolska sprawuje swą władzę duchową, jednocześnie przynależą do wielu państw będących członkami ONZ, to zakres wspólnych zaintereso-

³⁴ J. K. Kunz. *The Status of the Holy See in international law*. „American Journal of International Law” 46: 1952 s. 331.

wań obydwu stron, tj. Stolicy Apostolskiej i ONZ, może być bardzo szeroki;

— Interesująca Stolicę Apostolską w pierwszej kolejności kwestia ochrony wolności religijnej nie jest obca ani ONZ jako całości, ani jej poszczególnym państwom członkowskim. Kwestię tę można będzie lepiej rozpatrzyć i uregulować przy udziale wszystkich zainteresowanych stron, gdy będą razem uczestniczyć w spotkaniach na najwyższym szczeblu;

— Współpraca między Stolicą Apostolską, jako najwyższym autorytetem duchowym i ONZ, jako najwyższym autorytetem politycznym, jest bardzo pożądana dla zachowania pokoju na całym świecie ³⁵.

Rozwiązanie sprawy przynależności Stolicy Apostolskiej do ONZ w porządku teoretycznym zależy więc przede wszystkim od tego, jak ściśle będzie pojmowane słowo „państwo” zawarte w art. Karty NZ, oraz od stopnia zrozumienia i uznania przez obie strony potrzeby ściślejszej współpracy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że Państwo Watykańskie nie jest zdolne do wypełniania wszystkich obowiązków członkowskich, jakie przewiduje Karta NZ. Przy tym państwo to nie może być w obrocie międzynarodowym brane w oderwaniu od Stolicy Apostolskiej. Nadto Stolica Apostolska kreśli swoją postawę wobec ONZ, jak to zostało wyżej podkreślone, przede wszystkim ze względu na swoje powiązanie z Kościołem katolickim, a więc uniwersalną organizacją religijną. Przeto Stolica Apostolska nie może stać się członkiem ONZ w takim samym sensie jak państwo, ale raczej jako organizacja międzynarodowa pozarządowa. Nie jest to jednak typowa organizacja pozarządowa ze względu na przysługującą jej suwerenność. Nie może więc jej status być identyczny jak tego typu organizacji.

W rozwiązywaniu kwestii przynależności Stolicy Apostolskiej do ONZ muszą być wzięte również implikacje moralne i polityczne. Pełne członkostwo w ONZ może uwikłać Stolicę Apostolską w zadania natury ściśle politycznej, co może być przeszkodą w pełnieniu przez nią swej misji religijnej i moralnej w świecie.

c) Wstępnym zagadnieniem związanym z przynależnością Stolicy do ONZ było ustalenie prawidłowej terminologii. Zagadnienie to sprowadza się do wyjaśnienia, czy w organizacjach międzynarodowych związanych z ONZ bierze udział Stolica Apostolska, czy też Państwo Watykańskie (zwane często tylko Watykan). W dokumentacji ONZ początkowo pojawił się termin „Watykan”, co mogło robić wrażenie, że oznacza on karłowate państwo, które nie jest członkiem ONZ, ale usiłuje uczestniczyć w pracach tej organizacji. Stolica Apostolska wystąpiła przeciwko takiej

³⁵ N. Nuccitelli. *Le fondament juridique des rapports diplomatiques entre le Saint-Siège et le Nations-Unie*. Paris 1956 s. 115 - 126; Cardinale *The Holy See* s. 259.

mylącej terminologii. W tym kontekście zrozumiałe jest oświadczenie, jakie Dag Hammarskjöld, Sekretarz Generalny ONZ, złożył w Genewie w 1957 r., stwierdzając: „Jeżeli wybieram się na audiencję do Watykanu, to nie dlatego, że pragnę spotkać się z królem Państwa Watykańskiego, lecz być przyjętym przez głowę Kościoła katolickiego” Następnie w wyniku wymiany not, jaka nastąpiła w okresie 16-18 października 1957 r., do dokumentów ONZ została wprowadzona prawidłowa nazwa „Stolica Apostolska” w miejsce dotychczasowej „Watykan” Efekty tej wymiany not miały znacznie szerszy zasięg niż sama ONZ. Zmiany te zostały dokonane również w dokumentacji innych organizacji międzynarodowych, a zwłaszcza wyspecjalizowanych organizacji i agend ONZ, stanowiących tzw. rodzinę Narodów Zjednoczonych. Nazwa „Stolica Apostolska” oznacza więc reprezentację ponadnarodowej organizacji religijnej, jaką jest Kościół katolicki. Pod nazwą Stolica Apostolska, jako pełnoprawny podmiot międzynarodowy, uczestniczy w organizacjach międzynarodowych, w różnych sesjach międzynarodowych i konferencjach międzynarodowych, które ją interesują³⁶.

d) Status prawny Stolicy Apostolskiej związany z jej współpracą z różnymi organizacjami międzynarodowymi wykazuje daleko idącą modalność, przyjmując formę bądź pełnego członka, bądź stałego obserwatora, bądź tylko obserwatora ad hoc, uczestniczącego w poszczególnych sesjach lub konferencjach międzynarodowych.

Kwestia formalnego statusu przedstawiciela Stolicy Apostolskiej w głównej kwaterze ONZ w Nowym Jorku definitywnie została rozstrzygnięta w drodze wymiany not między papieżem Pawłem VI i Sekretarzem Generalnym ONZ U Thantem w 1964 r. Paweł VI oświadczył wtedy, że Stolica Apostolska chce być reprezentowana w siedzibie ONZ przez stałego obserwatora. Oświadczenie to zostało przyjęte przez Sekretarza Generalnego. Oznacza to, że Stolica Apostolska stanęła na stanowisku, iż status pełnego członka ONZ, jaki mają państwa członkowskie, jest niemożliwy do pogodzenia z neutralnością Kościoła w dziedzinie politycznej. Dlatego Stolica Apostolska nie chce występować w charakterze członka ONZ, ale poprzestaje na akredytowaniu przy kwaterze głównej ONZ swego obserwatora³⁷. I. Cardinale uzasadnia to stanowisko w ten sposób, że pełne członkostwo mogłoby uwikłać Stolicę Apostolską bezpośrednio w konflikty polityczne, ekonomiczne i handlowe, jakie powstają między państwami. W konsekwencji pociągnęłoby

³⁶ Szerzej zagadnienie to omawia H. F. Koeck (jw. s. 782 - 784) oraz w artykule *Rechtsfragen der Teilnahme des Hl. Stuhl an internationalen Institutionen* („Oesterreichliches Archiv für Kirchenrecht” 1974 H. 2 s. 156 - 178).

³⁷ Dokumentację dotyczącą tego zagadnienia dokładnie przedstawia Koeck (*Die voelkerrechtliche Stellung des Heiligen Stuhl* s. 720 - 732).

to zaciągnięcie takich zobowiązań, które mogłyby być przeszkodą w wypełnianiu przez nią swojej misji moralnej i związanych z nią zadań, np. Stolica Apostolska stałaby się stroną jakiegoś konfliktu, a tym samym byłaby zobowiązana do zastosowania przymusu międzynarodowego wobec państwa obwinionego o naruszenie zasad Karty NZ³⁸.

Stały obserwator Stolicy Apostolskiej przy ONZ w Nowym Jorku cieszy się takimi samymi prawami, jakie przysługują obserwatorom państw nieczłonkowskich. Ma on więc prawo do zabierania głosu w obradach plenarnych, dostęp do dokumentacji; nie ma natomiast prawa do głosowania. Status stałego obserwatora Stolicy Apostolskiej różni się znacznie od tego statusu, jaki mają przedstawiciele międzynarodowych organizacji pozarządowych, którzy mają jedynie status konsultatywny. Stolica Apostolska uczestniczy w pracach ONZ — na równej stopie z przedstawicielami państw — według statusu, który jest jedyny na świecie. Żadna inna organizacja religijna nie ma bowiem podmiotowości międzynarodowej związanej z suwerennością. Również Światowa Rada Ekumeniczna Kościołów, mająca swą siedzibę w Genewie, nie cieszy się podmiotowością prawnomiędzynarodową. Jest ona traktowana jak organizacja międzynarodowa pozarządowa³⁹.

Ze szczególnym zainteresowaniem Stolica Apostolska uczestniczy w tych działach stosunków międzynarodowych, które wchodzą w zakres działania tzw. wyspecjalizowanych organizacji międzynarodowych ONZ i jej specjalnych agend, należących do rodziny Narodów Zjednoczonych. Przedstawiciele Stolicy Apostolskiej biorą czynny udział w rozwiązywaniu wielu zagadnień specjalistycznych natury moralnej, humanitarnej, kulturalnej, socjalnej lub technicznej. Jedne z tych zagadnień dotyczą wprost zainteresowania Stolicy Apostolskiej, jako zwierzchniej władzy Kościoła. Inne zaś dotyczą wprost Państwa Watykańskiego ze względu na ich doczesny i terytorialny aspekt. Do uznania Stolicy Apostolskiej należy decyzja co do tego, czy wysłany przez nią przedstawiciel do organizacji międzynarodowej ma działać w jej własnym imieniu, czy tylko w imieniu Państwa Watykańskiego. W każdym jednak wypadku organem wysyłającym przedstawiciela jest Stolica Apostolska.

e) Przedstawiciele Stolicy Apostolskiej przy organizacjach międzynarodowych mogą mieć różny status. Paweł VI w Motu proprio *Sollici-*

³⁸ Cardinale. *The Holy See* s. 259 - 260.

³⁹ V. Adriano. *La Chiesa e gli organismi internazionali*. W: *Il diritto nel mistero della Chiesa* s. 431 - 447, szczególnie 441 - 444. Obszerne studium poświęcone statusowi prawnemu Kościoła katolickiego i Światowej Rady Kościołów w stosunkach międzynarodowych, ukazujące podobieństwa i różnice obydwu organizacji w tej dziedzinie, przedstawiał V. Pinto (*Rilevanza giuridica della Chiesa Cattolica e del Consiglio Ecumenico di Ginevra nell'ordinamento internazionale*. „*Apollinaris*” 46: 1973 nr 1 - 2 s. 180 - 207).

tudo omnium ecclesiarum (26 VI 1969 r.) wyróżnia dwie kategorie przedstawicieli Stolicy Apostolskiej przy organizacjach międzynarodowych:

1. Delegaci, czyli członkowie lub szefowie misji papieskiej przy organizacjach międzynarodowych, których Stolica Apostolska jest członkiem; mający prawo do głosowania.

2. Obserwatorzy, czyli szefowie lub członkowie misji papieskiej przy organizacjach międzynarodowych, których Stolica Apostolska nie jest członkiem; oraz uczestnicy konferencji lub kongresów międzynarodowych; nie mający prawa do głosowania⁴⁰.

Zasadniczym motywem współpracy Stolicy Apostolskiej z organizacjami międzynarodowymi jest promocja wspólnego dobra wspólnoty ludzkiej. Ten motyw decyduje zawsze. W różnicowaniu statusu prawnego przedstawicieli Stolicy Apostolskiej decydujące znaczenie ma to, czy uczestnicząc *pleno iure* w pracach danej organizacji międzynarodowej — z prawem głosowania na konferencjach — Stolica Apostolska nie wejdzie w kolizję ze swoją misją duchową. Tam, gdzie taka obawa zachodzi, Stolica Apostolska ustanawia swego przedstawiciela w randze obserwatora. Tam zaś, gdzie takiej obawy nie ma, Stolica Apostolska nie waha się przystąpić do danej organizacji w charakterze członka, a tym samym ustanowić przy tej organizacji swoich przedstawicieli w randze delegatów. Z tego względu Stolica Apostolska decyduje się ustanawiać swoich delegatów raczej przy wyspecjalizowanych organizacjach międzynarodowych i specjalnych agendach ONZ aniżeli przy samej ONZ, czyli przy jej organach głównych w Nowym Jorku.

W charakterze członka Stolica Apostolska przystąpiła do następujących międzynarodowych organizacji wyspecjalizowanych lub agend ONZ:

— Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (IAEA);

— Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju Przemysłowego (UNIDO);

— Konferencji Narodów Zjednoczonych do Spraw Handlu i Rozwoju (UNCTAD);

— Urzędu Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR);

Ścisłe więzy współpracy łączą Stolicę Apostolską z następującymi organizacjami (przedstawiciele jej mają rangę tylko stałych obserwatorów):

⁴⁰ Paweł VI. Motu proprio *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, nr II, 1: „Personam gerunt Sanctae Sedis et quoque ecclesiastici et laici viri, qui ut prepositi vel membra, in Pontificiam Missionem cooptantur apud Consilia Internationalia, aut apud Conferentias et Congressus. Hi vocantur Delegati vel Observatores, prout Sancta Sedes recensetur aut non recensetur inter membra Consiliorum Internationalium, et partem habet in aliqua Conferentia cum aut sine iure suffragii” (AAS 41: 1969 s. 478 - 479; Anriano, jw. s. 445 - 446).

- Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), mająca siedzibę główną w Nowym Jorku;
- Biuro Organizacji Narodów Zjednoczonych w Genewie;
- Światowa Organizacja Zdrowia (WHO),
- Międzynarodowa Organizacja Pracy (ILO),
- Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO),
- Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO),
- Międzynarodowy Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom (UNICEF).

Państwo Watykańskie jest członkiem następujących organizacji międzynarodowych powiązanych z ONZ:

- Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny (ITU),
- Powszechny Związek Poczty (UPU).

Państwo Watykańskie nawiązało współpracę z tymi organizacjami międzynarodowymi jeszcze przed 1957 r., czyli przed wprowadzeniem do oficjalnej nomenklatury międzynarodowej nazwy „Stolica Apostolska”. Współpraca z tymi organizacjami dotyczy wprost doczesnego aspektu suwerenności Stolicy Apostolskiej⁴¹.

Organ zwany „Patriminium Stolicy Apostolskiej” jest regularnie zapraszany na posiedzenia Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju (IBRD), afiliowanego przez ONZ w charakterze obserwatora.

Nadto Stolica Apostolska jest zapraszana na konferencje i sesje innych organizacji międzynarodowych wyspecjalizowanych, agend i organizacji związanych z ONZ w charakterze obserwatora ad hoc. W ten sposób Stolica Apostolska stała się członkiem rodziny Narodów Zjednoczonych.

ZAKOŃCZENIE

Na zakończenie należy stwierdzić, że obecność Kościoła w świecie współczesnym — o której mówi Sobór Watykański II w Konstytucji pastoralnej *Gaudium et spes* — w szczególny sposób konkretyzuje się na polu międzynarodowym przez udział Stolicy Apostolskiej w życiu różnego rodzaju organizacji międzynarodowych — a zwłaszcza we współpracy z rodziną Narodów Zjednoczonych — których działalność zmierza do zaradzenia potrzebom duchowym i materialnym człowieka, a przede wszystkim do zachowania pokoju między narodami opartego na poszanowaniu praw człowieka.

Stolica Apostolska podejmuje współpracę z tymi organizacjami zgod-

⁴¹ I. Cardinale. *The Holy See* s. 264 - 265.

nie ze swoim statusem międzynarodowym, nabytym w przeszłości i dostosowanym do wymogów współczesnych norm stosunków międzynarodowych. Motywem formalnym tej współpracy jest podmiotowość publicznoprawna Stolicy Apostolskiej, mająca swe uzasadnienie w podwójnej suwerenności: duchowej i doczesnej. Przy tym należy zauważyć, iż w ostatnich latach bardziej liczącym się motywem tej współpracy staje się uznanie przez organizacje międzynarodowe duchowej misji Stolicy Apostolskiej w świecie, wynikającej z jej organicznego związku z Kościołem powszechnym. Wchodząc we współpracę z tymi organizacjami, Stolica Apostolska jednocześnie wykazuje wielką troskę o zachowanie swej neutralności pod względem politycznym, co zapewnia jej wysoki autorytet międzynarodowy i całkowitą niezależność od partnerów, jakimi są suwerenne państwa i organizacje międzynarodowe. Na ten fakt zwrócił uwagę Jan Paweł II w swoim przemówieniu, wygłoszonym na XXXIV sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ 2 X 1979 r., stwierdzając m.in.: „[...] Na pewno wymowne znaczenie ma fakt, iż wśród przedstawicieli państw, których racją bytu jest suwerenność władzy związana z terenem i ludnością — znajduje się przedstawiciel Stolicy Apostolskiej, który jest zarazem przedstawicielem Kościoła katolickiego. Jest to Kościół tego Jezusa Chrystusa, który przed trybunałem Piłata (rzymskiego sędziego) równocześnie oświadczył, że jest królem i że królestwo Jego nie jest z tego świata (por. J 18, 36-37). Pytany zaś o rację bytu swego królestwa wśród ludzi wyjaśnił, że narodził się po to, i po to przyszedł na świat, aby dać świadectwo prawdzie (por. J 18, 37). Stojąc przeto wobec zgromadzonych tu przedstawicieli państw, pragnę podziękować za to, że gotowi jesteście przyjąć obecność i wypowiedź Papieża. Powiem więcej. Pragnę za to nie tylko podziękować. Pragnę tego Organizacji Narodów Zjednoczonych w szczególny sposób pogratulować. Zaproszenie bowiem Papieża do głosu w Waszym Zgromadzeniu świadczy o stosunku do tej całej motywacji, jaką on wnosi przez swą obecność i swą wypowiedź — świadczy o tym, że Organizacja Narodów Zjednoczonych uwzględnia i respektuje tę motywację; że uwzględnia i respektuje cały moralno-religijny wymiar tych ludzkich spraw, jakimi Kościół zajmuje się z racji niesienia światu orędzia prawdy i miłości. Z pewnością dla tych spraw, które stanowią przedmiot Waszych zadań, dla spraw, które stanowią przedmiot Waszej troski, wyrażających się w wielorakiej działalności i w licznych i organicznie połączonych instytucjach podległych Organizacji Narodów Zjednoczonych lub z nią współpracujących szczególnie w dziedzinie kultury, zdrowotności, żywienia, pracy, pokojowego wykorzystania energii nuklearnej — rzeczą podstawową jest, abysmy spotkali się w imię człowieka rozumianego integralnie, w całej pełni i w całym wszechstronnym bogactwie jego duchowej i materialnej egzy-

stencji, jak temu dałem wyraz w pierwszej encyklice mojego pontyfikatu, zaczynającej się od słów „Redemptor hominis”⁴².

Należy zatem stwierdzić, iż współpracując z rodziną Narodów Zjednoczonych Stolica Apostolska wnosi swój własny wkład natury moralnej, który jest odmienny od tego wkładu, jaki wnoszą współczesne państwa kierujące się w przeważającej mierze inspiracją laicką. Nasuwa się jeszcze pytanie o to, jakie są perspektywy tej współpracy i jakie mogą być jej efekty w przyszłości dla wspólnego dobra całej rodziny ludzkiej. Odpowiedzi na to pytanie są różne. Optymiści wiążą z tą współpracą wielkie nadzieje i widzą w niej wielkie szanse, gdy idzie o wkład Kościoła w pokojowy rozwój stosunków międzynarodowych. Pesymiści wątpią w te szanse wskazując na małą zaradność organizacji międzynarodowych w realizowaniu swoich zadań. Realiści zaś odpowiadają krótko: zobaczymy. Moim zdaniem należy przyznać słuszność umiarkowanym optymistom. Niewątpliwie organizacje międzynarodowe powiązane z ONZ mają olbrzymie możliwości działania, ale efekty tego działania są uzależnione od dobrej woli i aktywności wszystkich ich współpracowników.

GRUNDLAGEN DER VERHÄLTNISSE
ZWISCHEN DEM APOSTOLISCHEN STUHL,
UND DER FAMILIE DER VEREINTEN NATIONEN

Z u s a m m e n f a s s u n g

Am Anfang bestätigt der Verfasser, daß zu den spezifischen Erscheinungen des gegenwärtigen Lebens sollen: Wuchs des Bewußtseins aller Völker und Nationen über ihre Angehörigkeit an eine internationale Gemeinschaft; riesige Entwicklung der internationalen Organisationen sowie lebhaftes Interesse des Apostolischen Stuhls mit der Mitwirkung mit diesen Organisationen, die für das Wohl der ganzen internationalen Gemeinschaft unternommen werden.

Im ersten Teil dieses Artikels sind folgende Auffassungen: a) internationaler Gemeinschaft sowie b) internationaler Organisationen und vor allem: Status der Organisation der Vereinten Nationen sowie spezialisierte internationale Organisationen (z. B. FAO, UNESCO) und der speziellen Agenden der UNO, die zusammen eine „Familie der Vereinten Nationen” bilden, besprochen worden.

Im zweiten Teil des Artikels sind folgende Fragen: Problem der Angehörigkeit des Apostolischen Stuhls zur internationalen Gemeinschaft im Charakter des öffentlichen Subjekts internationalen Rechts anläßlich der organischen Verbindung mit der Kirche (geistliche Souveränität); und mit den Staat — der Vatikanstadt (zeitliche Souveränität); die Angelegenheit der formalen Angehörigkeit des Apostolischen Stuhls der UNO und verschiedenen spezialistischen internationalen Organisationen und Agenden der UNO sowie der Mitwirkung mit ihnen durch ihre Vertreter in der Rangstufe der Delegaten und Beobachter besprochen worden.

Übersetzt von Jan Dmochowski

⁴² Przemówienie Jana Pawła II na XXXIX sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ 2 X 1979 r. Typis Polyglottis Vaticanis (1979) s. 5.